

Oslo 25.januar 2021

Høring - forslag om endringer i smittevernloven (portforbud)

Undergrave tillitt

En ting som skiller de skandinaviske landene fra andre land er det høye tillitsnivået mellom myndighetene og befolkningen. Det å innføre portforbud kan undergrave tillitten til myndighetene på sikt og føre til større bruk av tvang i smittevern og eventuelt ved vaksinerings. Landene som i sin rettstradisjon står Norge nærmest, Danmark og Sverige, har valgt ikke å introdusere hjemmel for portforbud. I Danmark ble dette foreslått nylig, men avvist. Regjeringen i Sverige har nylig fremmet forslag til koronalov med en rekke hjemler for myndighetene til å innføre restriksjoner. Portforbud er ikke en av disse.

Terskelen for bruk av portforbud er for vagt definert

Om portforbud hadde en effekt på å redusere smitte ut over det man kan oppnå med spesifikke tiltak, må i minste terskelen for å bruke forbudet defineres nærmere.

I høringsnotatet sies det at terskelen skal være «meget høy» og at det er et tiltak som skal bruke i siste instans. Samtidig står det at det er et middel forbeholdt en smitte på [risikonivå 5](#). Enkelte kommuner og bydeler har allerede vært i nærheten av dette nivået (for eksempel mer enn 600 nye tilfeller per 100 000 innbyggere i en periode på 14 dager) og dermed er portforbud ikke bare ett hypotetisk tiltak som kan være godt å ha i verktøykassa.

I følge statsminister Erna Solberg kunne det være aktuelt å bruke portforbud i forbindelse med smitteutbruddet i Nordre Follo (NRK Dagsrevyen 23.januar). Med hjemmel i smittevernloven ble 25 kommuner med omlag 30% av den norske befolkningen nedstengt. Barn og unge står midlertidig uten fysisk undervisning og uten fritidsaktiviteter, butikker og arbeidsplasser stenges. Nedstengingen er basert på smitteutbrudd med mistanke om SARS-CoV-2 B.1.1.1.7 varianten.

Utbruddet startet 2.januar på Langhus Bo- og servicesenter der 8 personer ble påvist smittet og 23 ble satt i karantene, kommuneoverlegen ber om PCR analyse 3. januar. 19 dager etter første smitteutbruddet, påvises B.1.1.1.7 varianten hos en person knyttet til innreise fra Storbritannia. 23. januar stenges 10 kommuner ned. Totalt ser det ut til at 65 personer i tillegg til index tilfellet fra Storbritannia er smittet med B.1.1.1.7.

Dette er definert som en ukontrollert smittespredning og nivå 5 tiltak er iverksatt. I praksis er 1,5 millioner mennesker satt i karantene. Risiko for virusvarianten er 4.4 per 100 000 i en 25-dagers periode. Gitt at det er 40% mørketall (FHI opererer med 40% mørketall) er det en risiko på 6 per 100 000. Sammen med en nedadgående smittetrend i de fleste av de nedstengte kommunene, er dette relativt beskjedent risiko.

Dette er altså en situasjon der portforbud vil bli vurdert iverksatt dersom forslaget blir vedtatt. Om portforbud i tillegg til de andre tiltak som målrettet smittesporing, testing, isolasjon og karantene, og befolkningstiltak som nedstengning, har en nødvendig og proporsjonalt tiltaksbyrde er høyst

tvilsomt. Det er snarere grunn til å tro at mulighet til å bevege seg utenfor huset vil føre til bedret folkehelse.

I tillegg, er det usikkert hvor mye mer smittsom SARS-CoV-2 B.1.1.1.7 varianten er. Det er indikasjoner fra ikke-fagfelleverderte [modelleringsstudier](#) fra Storbritannia at varianten er 10-50% mer smittsom (<https://virological.org/t/lineage-specific-growth-of-sars-cov-2-b-1-1-7-during-the-english-national-lockdown/575>;

<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.12.30.20249034v2.full.pdf+html>). Gitt vår erfaring med modeller basert på lite observasjoner (data) tidlig i en ny fase, er det grunn til å tro at viruset er mindre smittomt enn tidligere rapportert (statsminister Johnson rapportert før jul at viruset er 70% mer smittomt, men dette synes ikke være tilfelle).

Portforbud er et uproporsjonalt tiltak

Et portforbud er et inngripende tiltak som vil ha en rekke kostnader både i form av økonomiske omkostninger og i form av negative virkninger på folks velferd og helse. Regjeringen foreslår at portforbudet kan iverksettes i 21 dager med mulighet for forlengelse. Det er langvarige restriksjoner og er mye lengre enn portforbud som brukes for å kontrollere befolkningen i forbindelse med opptøyer og uroligheter. Høringsnotatet gjør intet forsøk på å beregne omkostningene ved et portforbud. Samtidig gjør det heller ikke forsøk på å beregne hva som kan oppnå gjennom et portforbud i form av sparte lidelser, liv eller leveår. Lovutkastet forutsetter at man skal kunne iverksette et meget inngripende tiltak uten å kjenne til verken nytten eller kostnadene det vil ha. Dette er uakseptabelt i et demokratisk samfunn som baserer seg på at de restriksjoner som pålegges skal være rasjonelt begrunnet.

Portforbud er ikke et nødvendig tiltak

Det er ingen dokumentasjon i høringsnotat for at portforbud er et nødvendig virkemiddel, selv i de mest alvorlige situasjoner. Regjeringen viser ikke hvilken effekt dette vil ha ut over alle andre restriksjoner som kan pålegges. Portforbud rammer det å bevege seg på et sted åpent for allmennheten. Det er ikke bevegelsen i seg selv som skaper fare for spredning av smitte. Fare for slik spredning oppstår først når folk møtes. Slike møter kan allerede forbys gjennom spesifikke restriksjoner. Et portforbud vil dermed ikke gi en tilleggseffekt på smittevern ut over det smittevernloven allerede gir.

I flere modelleringsstudier, blant annet [en nylig studie](#) i «Science» viser at det er liten sammenheng mellom portforbud og smitte. Portforbudet som en del av smittevern, er ett av flere tiltak. Den norske smittevernloven gir mange muligheter til å regulere kontakt mellom mennesker, slik vi allerede har erfart. Portforbud har liten tilleggseffekt. Modellene viser også at effekt av portforbud alene er ett av de minst effektive tiltak for å redusere det såkalte R-tallet som er ett uttrykk for hvor mange andre en smittet person smitter.

Portforbud vil kunne ramme sosioøkonomisk og aldersmessig skjevt

Portforbud vil ramme personer med færre private ressurser mye hardere enn de som har stor egen bolig og eiendom. Den befolkningen i Norges som har hatt størst risiko for både smitte og innleggelse med Covid, er førstegenerasjonsinnvandrere. Dette er mennesker som bor tett, gjerne i boliger med flere generasjoner, og behov for å kunne gå ut av sin bolig er stort. Utgangshinder kan påvirke både psykisk og fysisk helse.

Portforbud vil særlig ramme barn og unge og andre med spesielle behov. Regjeringen vil sikre disse ved utforming av forskrifter, men forklarer ikke hvordan det overhodet er mulig. Hvordan skal man sikre at barns helse, rett til utdanning, lek og beskyttelse mot vold ivaretas tilstrekkelig ved et portforbud? Å åpne for daglig rekreasjon og mosjon ute og lek for barn, begrenset til bestemte tidsrom på dagen, vil ikke være tilstrekkelig til å sikre dette. Hvilke tiltak skal kunne kompensere for at barn utsettes for f.eks. vold og overgrep i hjemmet, eller at de faller ut av skolen, uten mulighet for at noen kan oppdage det og gripe inn?

Barn og unge som bor i delte hjem, vil kunne hindres i å ferdes mellom sine ulike boliger. Unge vil rammes særdeles hardt av portforbud da de har større behov for kontakt med jevnaldrende enn eldre.

Det er ikke nærmere bestemt hvordan portforbudet skal ta hensyn til disse utsatte gruppene.

Den parlamentariske kontrollen er for svak

Regjeringen forslår at en forskrift om portforbud skal sendes Stortinget straks den er vedtatt. Stortinget kan innen sju dager etter vedtaket oppheve forskriften helt eller delvis. Når regjeringen først går til et så drastisk skritt som å innføre portforbud, vil det erfaringsmessig ligge en del politisk prestisje i det. Det innebærer at om Stortinget går imot dette, vil det lett kunne utløse en regjeringskrise, noe ansvarlige politikere vil kvie seg for under en alvorlig pandemi. Faren er derfor at mange politikere og partier som er mot portforbudet, likevel ikke vil stemme for å oppheve det, for å unngå en parlamentarisk krise. Dette gjør den parlamentariske kontrollen mindre effektiv. Skal man innføre en hjemmel for unntakstilstand bør bestemmelsen om parlamentarisk kontroll i stedet være lik den Stortinget innførte i forbindelse med koronaloven. Dette innebærer at dersom til sammen minst en tredjedel av stortingsmedlemmene, ikke kan støtte en forskrift om portforbud eller deler av forskriften, plikter Kongen straks å oppheve de aktuelle bestemmelsene.

Bruk av portforbud

I høringen står det at «Tiltaket vil også kunne ha en sterk signaleffekt til befolkningen om alvorligheten av situasjonen man befinner seg i». Vi stiller oss undrende til at et alvorlig og inngripende tiltak som portforbud skal brukes som et avskrekkende tiltak på bakgrunn av de utilsiktede konsekvenser av å bruke portforbud som et smittevernstiltak.

«Dersom portforbudet er begrenset til tider av døgnet der befolkningen stort sett holder seg innendørs, eksempelvis midt på natten, vil tiltaket kunne anses mindre inngripende, og dermed også mer forholdsmessig.» Men da er det også relativt sett lite virksomt. Hovedtanken er vel at det skal redusere smitte?

Oppsummert

LVS mener at lovforslaget vil kunne medføre redusert tillitt til myndighetene, som på sikt kan skade den høye tillitten befolkningen har til helsemyndighetene. Det er ikke dokumentert at portforbud kan redusere smitte ut over smittereduksjon ved tiltak som allerede kan iverksettes med hjemmel i eksisterende smittevernlov. Portforbud er ikke et forholdsmessig tiltak i Norge og potensielle virkninger av å hindre folk i å gå ut, er ikke proporsjonale med ulempene det medfører i befolkningen. Tiltaket vil ramme skjevt, barn og unge og deler av befolkningen som allerede er hardest rammet av Covid, vil også bli hardest rammet av portforbud.